

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента, кандидата медичних наук, доцента кафедри дитячої стоматології Івано-Франківського національного медичного університету

ОКТИСЮКА ЮРІЯ ВІКТОРОВИЧА

на дисертаційну роботу

ДАНИЛЬЦІВА ЛЮБОМИРА ОРЕСТОВИЧА

на тему: «Клініко-лабораторне обґрунтування лікування та профілактики карієсу зубів у дітей при підвищеному рівні тривожності в умовах йододефіциту» подану у разову спеціалізовану Вчену раду ДФ 20.601.042 Івано-Франківського національного медичного університету, що утворена наказом ректора від 01.03.2023 року № 250-д для розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань – 22 «Охорона здоров'я», за спеціальністю 221 – «Стоматологія»

Актуальність обраної теми дисертації.

Карієс зубів залишається найбільш розповсюдженим стоматологічним захворюванням серед населення України, незважаючи на велику кількість наукових досліджень присвячених обґрунтуванню та удосконаленню методів його профілактики і лікування. За даними ВООЗ, від даної патології страждає близько 60-90% дітей шкільного віку при інтенсивності від 0,5 до 3,5 постійного зуба. Епідеміологічні дослідження, проведені в різних регіонах України, підтверджують значну поширеність карієсу, яка в різних вікових групах коливається від 62% до 96,5% при інтенсивності каріозного ураження від 3,2 до 7,2 зуба.

Такий високий рівень інтенсивності й поширеності карієсу в дітей зумовлений великою кількістю чинників ризику як екзогенного, так і ендогенного характеру, серед яких: частота вживання солодощів і цукровмісних газованих напоїв, особливості гігієни ротової порожнини, стан

загальносоматичного здоров'я, соціально-економічні, екологічні, біогеохімічні, клімато-географічні фактори та інші.

Виникнення карієсу зубів значною мірою зумовлюється природними умовами постійного проживання дитини, а саме біогеохімічними провінціями із природнім дефіцитом мікроелементів зокрема йоду, фтору, цинку, магнію у ґрунтах та воді, що необхідно враховувати при пошуку та виборі ефективних лікувально-профілактичних заходів. Здоров'я дітей є чутливим індикатором дії всіх несприятливих факторів у тому числі і психоемоційних, оскільки дитячий вік є періодом найактивнішого становлення, формування та розвитку особистості. У зв'язку із різноманітними, часто різкими змінами в житті сучасного суспільства, стрімкий психічний розвиток дитини може супроводжуватися підвищеною тривожністю. За даними дослідників, діти, які схильні до тривалих психоемоційних напружень, мають менш сприятливі умови для формування карієсрезистентної емалі, що проявляється вищими показниками інтенсивності карієсу зубів. Однак потребує більш детального вивчення питання взаємозв'язку між карієсом зубів у дітей, що мешкають в умовах природнього йододефіциту, із підвищеним рівнем їхньої тривожності для ефективного пошуку, обґрунтування та проведення лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на збереження рівня їх стоматологічного здоров'я.

Вказаним обґрунтуванням присвячене дисертаційне дослідження здобувача.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Дисертаційна робота є фрагментом науково-дослідних робіт кафедри стоматології післядипломної освіти Івано-Франківського національного медичного університету: «Клінічна ефективність комплексного лікування захворювань твердих тканин зубів і пародонту у населення екологічно несприятливих регіонів» (номер державної реєстрації 0118U004144) та «Комплексне морфофункціональне дослідження та обґрунтування застосування сучасних технологій для лікування та профілактики стоматологічних захворювань» (номер державної реєстрації 0121U109242).

Здобувач був безпосереднім виконавцем фрагментів даних робіт.

Основні наукові результати дисертації висвітлені у 5 публікаціях. За матеріалами дисертації опубліковано 3 статті у фахових наукових виданнях України, 2 - у матеріалах тез доповідей науково-практичних конференцій.

Наукова новизна отриманих результатів досліджень.

Дисертантом доповнено та оновлено дані щодо показників захворюваності на карієс зубів дітей, що мешкають у зонах Івано-Франківської області із природнім йод та фтор дефіцитом, здійснено порівняльний аналіз та оцінку гігієнічного стану ротової порожнини, показників структурно-функціональної кислотостійкості емалі, мінералізуючого потенціалу ротової рідини залежно від рівня інтенсивності карієсу.

Уперше вивчено особливості взаємозв'язку даних стоматологічного статусу дітей залежно від рівня їхньої тривожності, проведено аналіз харчових звичок та особливостей гігієнічного догляду за ротовою порожниною.

Уперше здійснено дослідження біохімічних та біофізичних показників ротової рідини в дітей, залежно від їхнього психоемоційного стану.

Уперше розроблено, обґрунтовано та клінічно апробовано комплексний метод профілактики карієсу зубів у дітей із підвищеним рівнем тривожності, які проживали в місцевості з низьким вмістом йоду в об'єктах довкілля.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Робота виконана на сучасному науково-методичному рівні. Одержані результати можна вважати достовірними і обґрунтованими. Наукові положення, висновки, рекомендації, сформульовані в дисертації, отримані на достатній кількості клінічного матеріалу з використанням сучасних, інформативних методів дослідження та ретельній статистичній обробці матеріалу, що в цілому дозволило здобувачу обґрунтувати ряд положень, що мають важливе теоретичне і практичне значення. Результати роботи відповідають запланованій меті і завданням дослідження.

Комісія з питань етики щодо дотримання етичних принципів при виконанні дисертаційного дослідження позитивно оцінила наукову роботу

Данильціва Любомира Орестовича «Клініко-лабораторне обґрунтування лікування та профілактики карієсу зубів у дітей при підвищеному рівні тривожності в умовах йододефіциту» (протокол № 129/22 від 29.09.2022 р.).

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Дисертаційна робота Данильціва Л.О. є завершеним науковим дослідженням, виконаним під науковим керівництвом члена-кореспондента НАМН України, Лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, Заслуженого діяча науки і техніки України, д.мед.н., професора М.М. Рожка. Здобувачем особисто проведений патентно-інформаційний пошук із визначенням актуальної проблематики лікування та профілактики карієсу зубів у дітей із високим рівнем тривожності, що постійно проживають в умовах природнього йододефіциту, обґрунтовано актуальність теми, опрацьовано дані наукових джерел. Разом із науковим керівником визначено мету, завдання дослідження та методи дослідження. Дисертантом самостійно проведено збір та аналіз даних анкетування, здійснено стоматологічне обстеження дітей, проаналізовано результати біофізичних та біохімічних досліджень ротової рідини дітей із різним рівнем інтенсивності карієсу зубів залежно від рівня їхнього психоемоційного статусу. На основі отриманих даних автором розроблено та доведено карієспрофілактичну ефективність запропонованого лікувально-профілактичного комплексу у дітей при підвищеному рівні тривожності в умовах йододефіциту.

Безпосередньо автором проведено аналіз та узагальнення результатів дослідження, написано всі розділи дисертації, сформовано науково обґрунтовані висновки та практичні рекомендації, підготовлено до друку наукові статті. У наукових роботах разом із співавторами участь дисертанта є визначальною, матеріали дослідження та висновки належать здобувачу.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження полягає у підвищенні ефективності лікування та профілактики карієсу зубів у дітей із високим рівнем тривожності, які проживають у місцевостях із природнім

йододефіцитом шляхом розробки і обґрунтування лікувально-профілактичного комплексу. На основі вивчення динаміки змін стоматологічного статусу, клінічних і лабораторних показників ротової рідини, структурно-функціонального стану емалі дисертантом аргументовано доцільність і доведено ефективність застосування рекомендованих лікувально-профілактичних заходів.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в лікувальну практику: відділу епідеміології та профілактики основних стоматологічних захворювань, стоматології дитячого віку та ортодонції ДУ «Інститут стоматології та щелепно-лицевої хірургії НАМН України», стоматологічного відділення навчально-лікувального центру «Університетська клініка» Буковинського державного медичного університету, терапевтичного відділення Центру стоматології університетської клініки Івано-Франківського національного медичного університету, кафедри дитячої стоматології Івано-Франківського національного медичного університету, кафедри стоматології післядипломної освіти Івано-Франківського національного медичного університету.

Основні положення дисертаційної роботи впроваджено в навчально-педагогічний процес кафедри стоматології дитячого віку Вищого державного навчального закладу України “Буковинський державний медичний університет”, кафедри дитячої стоматології Івано-Франківського національного медичного університету, кафедри стоматології післядипломної освіти Івано-Франківського національного медичного університету.

Оцінка змісту, оформлення та обсягу дисертації.

Дисертаційна робота написана українською мовою і викладена на 211 сторінках машинописного тексту, з них 144 сторінки основного тексту та складається із вступу, огляду літератури, матеріалів і методів дослідження, 4 розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій та списку використаної літератури, який містить 271 джерело, з яких 128 кирилицею та 143 латиною, додатків. Робота ілюстрована 12 таблицями, 31 рисунком.

У вступі чітко обґрунтована актуальність обраної теми, коректно сформульована мета і завдання дослідження, зазначена наукова новизна роботи. Точно вказані об'єкт та предмет дослідження, описано методи дослідження, практичне значення отриманих результатів, особистий внесок здобувача. Представлена апробація отриманих результатів дослідження й відображення їх у друкованих працях.

У розділі, присвяченому огляду літературних джерел, дисертант ґрунтовно проаналізував достатню кількість українських та іноземних літературних джерел. Проведений огляд засвідчує ґрунтовне ознайомлення дисертанта зі науковою літературою, з сучасними поглядами вітчизняних та закордонних авторів стосовно стану проблеми природнього йододефіциту в Україні та світі, ролі даного мікроелемента у патогенезі стоматологічної захворюваності, шляхах усунення йододефіцитних станів. У розділі 1.2 автором досконало описується проблема виникнення тривожності у дітей, деталізується її роль у напруженні компенсаторно-приспосувальних можливостей дитячого організму із наступними змінами гомеостазу ротової рідини та структурно-функціонального стану емалі, що в подальшому супроводжується розвитком захворювань тканин пародонта, підвищенням інтенсивності карієсу зубів. Підрозділ 1.3 присвячений сучасним поглядам щодо етіопатогенезу виникнення карієсу зубів та новітнім методикам профілактики даного захворювання.

Представлений огляд літератури демонструє вміння дисертанта систематизувати наукові положення і отримані результати досліджень інших авторів, критично їх розглядати та визначати головне при вивченні проблеми. Автор широко орієнтується у обраній тематиці. Методологічно розділ викладений доступно, легко сприймається.

У другому розділі, який автором було структуровано на 7 підрозділів, здобувач описує дизайн дослідження із зазначенням місць проведення клінічних та лабораторних методів діагностики, особлива увага відведена критеріям включення та виключення школярів у дослідні групи та дотриманні етичних принципів досліджень.

Здійснено стоматологічне обстеження 180 дітей старшого шкільного віку за методикою ВООЗ із використанням індексів оцінки ураженості карієсом твердих тканин зубів. Детально описано використану автором сучасну методику виявлення зон демінералізації та початкових уражень емалі шляхом лазерно-флюорисцентного аналізу за допомогою апарату DIAGNODent. Підрозділи 2.3 та 2.4 присвячені опису методів дослідження біохімічних та біофізичних параметрів ротової рідини обстежених дітей. Проведено анкетування 168 школярів з метою виявлення чинників ризику виникнення карієсу зубів, а також встановлення характеру та рівня тривожності дітей із використанням опитувальника Ч.Д. Спілбергера. У підрозділі 2.6 детально описується структура та особливості застосування розробленої дисертантом схеми лікувально-профілактичних заходів. Для оцінки її ефективності сформовано три клінічні групи по 25 осіб із карієсом зубів та різним рівнем тривожності: основна, група порівняння та контрольна. Також перелічені методики оцінки ефективності запропонованих лікувально-профілактичних заходів.

Дисертант наводить статистичні методи обробки отриманих результатів у підрозділі 2.7.

У третьому розділі представлені результати вивчення розповсюдженості та інтенсивності карієсу зубів, стану гігієни ротової порожнини дітей, які постійно проживають на територіях із нестачею йоду в об'єктах довкілля. У підрозділі 3.3 дисертант наводить дані дослідження характеру мікрокристалізації та оцінку мінералізуючого потенціалу ротової рідини, а в підрозділі 3.4 – визначення структурно-функціональної резистентності емалі за показником ТЕР-тесту в обстежених дітей з урахуванням рівня інтенсивності карієсу зубів.

У четвертому розділі автором наведені результати вивчення взаємозв'язку показників стоматологічного статусу з рівнем тривожності 15-річних дітей, які проживали в умовах йододефіциту. У підрозділі 4.1 подано результати анкетування щодо розподілу обстежених дітей за різними видами реактивної та особистісної тривожності. У підрозділі 4.2 автор детально

аналізує динаміку змін показників стану твердих тканин зубів та гомеостазу ротової порожнини в 15-річних підлітків із урахуванням їхнього психоемоційного стану. Підрозділ 4.3 присвячений оцінці чинників ризику виникнення та розвитку карієсу зубів на основі аналізу результатів анкетування 168 дітей із урахуванням їхнього психоемоційного стану.

У п'ятому розділі дисертант провів вивчення біофізичних та біохімічних показників ротової рідини дітей із різним психоемоційним станом, які проживали в умовах природнього йододефіциту. У підрозділі 5.1 наводяться результати дослідження вмісту загального кальцію, неорганічного фосфору, активності кислої фосфатази у ротовій рідині дітей із різним рівнем тривожності. Аналіз вивчення концентрації водневих іонів, в'язкості ротової рідини та швидкості слиновиділення дітей із різним психоемоційним станом, які проживали на територіях із низьким вмістом йоду в об'єктах довкілля, дозволили здобувачу виявити закономірності, котрі підтверджують роль біофізичних параметрів у формуванні захворюваності карієсом зубів та висвітлюються у підрозділі 5.2.

У шостому розділі наводяться результати оцінки ефективності впливу запропонованого автором лікувально-профілактичного комплексу на показники стоматологічної захворюваності в дітей із підвищеним рівнем тривожності, які проживали в умовах йододефіциту протягом 2 років спостережень. Позитивний характер змін показників приросту інтенсивності карієсу зубів, стану гігієни ротової порожнини, мінералізуючого потенціалу ротової рідини, структурно-функціональної кислотостійкості емалі, динаміка змін вогнищ ураження при початковому карієсі через 12 і 24 місяці спостережень у порівнянні із вихідним рівнем доводить високу карієспрофілактичну ефективність запропонованої дисертантом схеми лікувально-профілактичних заходів у дітей основної групи.

Розділ «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» присвячений комплексному аналізу та підсумку отриманих результатів дослідження. Одержані дані доповнюють існуючі на сьогодні наукові публікації, які присвячені даній проблематиці. У розділі здійснено співставлення отриманих власних результатів із відомими науковими даними,

скрупульозно відображено клініко-лабораторне обґрунтування розробленого лікувально-профілактичного комплексу. Автором доведено важливість оцінки психоемоційного стану дітей, які проживають у провінціях із природнім йододефіцитом, при плануванні і проведенні лікувально-профілактичних заходів серед даного контингенту дитячого населення.

Висновки відображені в 6 положеннях, логічно сформульовані та витікають із результатів власних досліджень, відповідають меті за завданням дослідження.

Практичні рекомендації (4) повністю відповідають поставленим завданням, впроваджені в клініку дитячої стоматології.

Недоліки дисертаційної роботи щодо вмісту та оформлення.
Запитання до здобувача.

У ході аналізу дисертаційної роботи принципів недоліків не виявлено, однак, є наступні зауваження:

- 1) У тексті відмічаються стилістичні помилки.
- 2) Вивчення мікрокристалізації та мінералізуючого потенціалу ротової рідини можливо було об'єднати в одну методику.
- 3) За допомогою рисунка можна подати загальну динаміку змін вогнищ демінералізації за описом на с.138.

У порядку наукової дискусії виник ряд **запитань** до здобувача, на які хотілося б отримати відповіді:

1. Чим обумовлена необхідність використання індексу найвищої інтенсивності карієсу (НІК) у дослідженні? Яка методика його обчислення?
2. Які, на Вашу думку, чинники та патогенетичні механізми є провідними у виникненні та підтриманні карієсогенної ситуації в ротовій порожнині групи дітей із високим рівнем тривожності, які постійно проживають у місцевостях із природнім йододефіцитом?
3. З якого віку Ви рекомендуєте школярам користуватись Вашим ЛПК, як найбільш превентивно доцільним?

Дані щодо порушень академічної доброчесності. У результаті перевірки та проведеного аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак

академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації. Текст представлених матеріалів дисертації є оригінальним і отримав 95% унікальності.

Дисертація та наявні за її темою публікації не містять академічного плагіату.

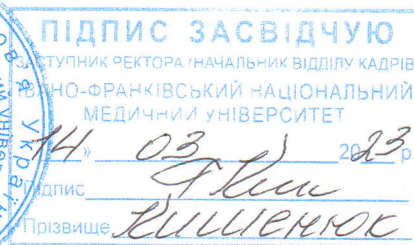
ВИСНОВОК

Дисертаційна робота **Данильціва Любомира Орестовича** на тему «Клініко-лабораторне обґрунтування лікування та профілактики карієсу зубів у дітей при підвищеному рівні тривожності в умовах йододефіциту» є закінченою науковою працею, яка, за сукупністю отриманих результатів, вирішує важливу задачу сучасної дитячої стоматології – підвищення ефективності профілактики карієсу зубів у дітей при підвищеному рівні тривожності, які постійно проживають в умовах природнього йододефіциту.

Дисертаційна робота виконана на сучасному науковому й методологічному рівні та цілком відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40, а її автор Данильців Любомир Орестович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 - «Стоматологія».

РЕЦЕНЗЕНТ

Доцент кафедри дитячої стоматології
Івано-Франківського
національного медичного університету
кандидат медичних наук, доцент

Юрій ОКТИСЮК